

Læreplan i horn-, bein- og metallduodjifaget Vg3 / opplæring i bedrift

Fastsatt som forskrift av Sametinget 24. august 2011 med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 6-4 andre ledd.

Gjelder fra 01.09.2011

Formål

Horn-, bein- og metallduodjifaget er et identitetsskapende fag og det har en kulturbærende funksjon. Som urfolk har samene skapt sine klær, bruksting og pryding av materialer fra naturen og utviklet håndverk. Faget skal bidra til å ivareta og videreføre samiske verdier, tradisjoner, kunnskaper og ferdigheter. Faget skal medvirke til å fylle samfunnets behov for verdiskapning gjennom utvikling av horn-, bein- og metallduodji som en samisk håndverks- og kulturtradisjon og et område for næring. Videre skal faget ivareta samfunnets behov for kvalifiserte duodjihåndverkere. Faget er et kombinasjonshåndverk og skal ivareta samfunnets behov for produksjon av tradisjonelle produkter og redskaper, bl.a. kniv, hornslire, skinnskrape, grindvev, skyttel, skjje, koftespenne, belteknapper og smykker, brukskunst og kunsthåndverk og utvikling av nye produkter og design i et urfolks perspektiv.

Opplæringen skal utvikle den enkeltes forståelse av samspillet mellom materialer, form, ornamentikk og funksjon i faget. Opplæringen skal også utvikle håndverksferdigheter og kompetanse i tradisjonelle og nye materialer og teknikker innen fagområdet. Videre skal opplæringen stimulere til innsikt i og forståelse av det særegne ved faget med hensyn til bruksområder, duodjiterminologi, natur og miljø. Entreprenørskap er et sentralt element i faget og skal bidra til kunnskaper og ferdigheter om forretningsutvikling og nyskappingsprosesser. Opplæringen skal bidra til å utvikle en forståelse for økonomi og forholdet mellom produksjon og marked og utvikle kompetanse i kundebehandling.

Opplæringen skal legge vekt på praktisk arbeid og bruk av fagspråk og regional samisk duodjiterminologi. Videre skal opplæringen tilrettelegge for selvstendig planmessig arbeid, kreativitet, kritisk refleksjon og forståelse for etiske og estetiske problemstillinger.

Fullført og bestått opplæring fører fram til fagbrev. Yrkestittel er horn-, bein- og metallduojár.

Struktur

Horn-, bein- og metallduodjifaget består av tre hovedområder som utfyller hverandre og må sees i sammenheng.

Oversikt over hovedområdene:

Årstrinn	Hovedområder		
Vg3 / opplæring i bedrift	Produksjon	Produktdesign	Næring, økonomi og marked

Hovedområder

Produksjon

Hovedområdet omfatter praksis med framstilling av duodjiprodukter i horn, bein og metall også i kombinasjon med hverandre og med skinn, lær, treets bestanddeler, stein, og andre materialer. Det omfatter bearbeiding, sammensetting og bruk av råvarer etter samiske kulturtradisjoner og nye produksjonsmetoder, samt utvikling av håndverksferdigheter og materiallære. Hovedområdet inkluderer framskaffelse, lagring, sortering og deling av horn og bein. Videre inkluderer hovedområdet formgivning, gravering og overflatebehandling av horn og bein. I tillegg inngår bearbeiding og overflatebehandling av metallegeringer og metaller i hovedområdet. Vedlikehold og reparasjon av duodjiprodukter inngår også. Det

omfatter videre lagging og vedlikehold av enkle håndverktøy og vedlikehold av verktøy, utstyr og maskiner. Helse, miljø og sikkerhet inngår i hovedområdet.

Produktdesign

Hovedområdet omhandler arbeidsprosessen fra idé til ferdig produkt. Hovedområdet omfatter skisse- og detaljtegning, samt valg og begrunnelse av form, materialer og ornamentering. Hvordan ulike bestanddeler av horn og bein kan benyttes til produksjon, hører med. Hovedområdet omfatter videre kunnskaper om regionale særpreg, bruk av fagspråk og regional samisk duodjiterminologi. Planlegging, vurdering og dokumentasjon hører også med.

Næring, økonomi og marked

Hovedområdet omfatter økonomi og forretningsutvikling, beregning av kostnader, pris og lønnsomhet. Videre omfatter hovedområdet markedsføring, salg og kundebehandling. Kunnskap om markedet for materialer, produkter, verktøy og maskiner og duodjibransjens organiseringer inngår også i hovedområdet.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utviklingen av og er en del av fagkompetansen. I horn-, bein- og metallduodjifaget forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig i horn-, bein- og metallduodjifaget innebærer å uttrykke seg visuelt og verbalt om produkter og tjenester, materialer, design, kvalitet, arbeidsprosesser og -redskaper, historiske kilder, estetikk og etikk. Det innebærer å bruke fagspråk og regional samisk duodjiterminologi i kommunikasjon med kunder, kollegaer, leverandører og andre samarbeidspartnere. Det innebærer også å dokumentere og vurdere eget arbeid samt å bruke alfanumeriske tegnsett og urfolks tegn og symboler.

Å kunne lese i horn-, bein- og metallduodjifaget innebærer å forstå og bruke faglitteratur og visuelle framstillinger med tegn, ornament og symboler i urfolks håndverk og kulturuttrykk.

Å kunne regne i horn-, bein- og metallduodjifaget innebærer å beregne pris ut fra tidsbruk og kostnader, regne ut vekt, volum, mengde, vinkler og størrelse. Det innebærer også å vurdere forhold mellom materialer, form, kvalitet og funksjon.

Å kunne bruke digitale verktøy i horn-, bein- og metallduodjifaget innebærer å innhente og formidle informasjon, å visualisere ideer og eksperimentere med form og komposisjon. Det innebærer også å bruke teknologi i kommunikasjon med kunder og samarbeidspartnere, i arbeid med produkter, i produktutvikling og design og i arbeid med økonomi og markedsføring av egne håndverksprodukter og tjenester. Dessuten innebærer det å delta i faglige nettverk.

Kompetansemål

Etter Vg3

Produksjon

Mål for opplæringen er at lærlingen skal kunne

- velge ut, sortere og dele opp horn- og beinmaterialer til bruk i ulike produkter
- bearbeide og utføre overflatebehandling på ulike metaller og metallegeringer med utgangspunkt i en produktidé
- bruke ulike teknikker til sammenføring, sveiping og bøyning av horn og bleking av bein og horn
- kombinere horn, bein og metall med hverandre og med andre materialer i utvikling og produksjon av duodjiprodukter
- bruke ulike pusse- og poleringsteknikker på horn og bein
- tegne og gravere ornamentikk i tråd med regionale tradisjoner og bruke gjeldende gravingsteknikker
- produsere og bruke tradisjonelle fargestoffer i graving og overflatebehandling
- håndtere avkapp fra horn og bein etter produksjon, i tråd med regional skikk og tradisjon
- vurdere skade på duodjiprodukt og utføre vedlikehold og reparasjon
- lage og vedlikeholde enkle håndverktøy
- bruke og vedlikeholde verktøy og maskiner etter gjeldende sikkerhetsbestemmelser
- utføre duodjiarbeid i henhold til gjeldende regelverk for helse, miljø og sikkerhet

Produktdesign

Mål for opplæringen er at lærlingen skal kunne

- utvikle og bruke arbeidstegninger, skisser og modeller i produksjonen
- gjøre rede for regionale særpreg i form og ornamentikk i duodjifaget
- tilpasse ornamentikk i forhold til regionale tradisjoner og produkt
- gjøre rede for valg og sammensetting av materialer med hensyn til materialeegenskaper, form og funksjon
- tolke og nyttiggjøre seg av trender i benyttelsen av horn, bein og metall
- konkretisere og begrunne idé og arbeidsprosess i tråd med estetiske normer i duodjifaget og regionale ulikheter
- bruke fagspråk og regional samisk duodjiterminologi i kommunikasjon med kunder og andre samarbeidspartnere
- planlegge, vurdere og dokumentere egne arbeidsprosesser, produkter og håndverkstjenester

Næring, økonomi og marked

Mål for opplæringen er at lærlingen skal kunne

- innhente opplysninger om offentlig lov og regelverk og drøfte ulike selskapsformer for en virksomhet
- forklare forskjellen mellom regnskap, næringsoppgave, merverdiavgiftsoppgave og selvangivelse og hvordan disse kan brukes i videreutvikling av bedriften
- regne ut pris på produkter og tjenester på grunnlag av tidsbruk og materialforbruk og beregne lønnsomhetsgrad for produksjon
- ta i bruk metoder for innhenting og analyse av markedsdata og bruke dataen i markedsføring og salg

- gjøre rede for markedet for materialer, produkter, verktøy og maskiner til horn, bein og metall
- kommunisere med kunder ved klager og reklamasjoner
- gjøre rede for bransjens organisering i Sápmi og i Norge

Vurdering

Vg3 Horn, bein og metallduodjifaget

Bestemmelser for sluttvurdering:

Hovedområde	Ordning
Produksjon	Alle skal opp til fagprøven som normalt skal gjennomføres innenfor en tidsramme på seks (6) virkedager.
Produktdesign	
Næring, økonomi og marked	Alle kandidater som ikke har fulgt normalt opplæringsløp, må ha bestått eksamen på Vg3-nivå i lærefaget. Eksamen utarbeides sentralt og sensureres lokalt.

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskrift til opplæringsloven.